

1.2. Збалансованість, як складова частина принципів продовольчої безпеки

Продовольча безпека - це стан захищеності людини, який визначається рівнем розвитку аграрного сектора економіки. При цьому продовольча безпека є невід'ємною частиною національної та економічної безпеки країни. Успішне розв'язання проблем в сфері забезпечення продовольчої безпеки країни залежить від створення умов для виготовлення якісних і безпечних продуктів харчування.

Актуальним є дослідження продовольчої безпеки з точки зору наявності та дотримання взаємозв'язків між принципами збалансованості та фізичної достатності, якості та економічної доступності продовольства. Сьогодні баланс між цими принципами встановлено на задовільному рівні. Ряд впливових факторів, таких як: кліматичні та демографічні зміни, що відбуваються в країні; зміни в рівнях доходів населення; зміни структури попиту на продовольство та інше, впливають на взаємозв'язок між ними.

Одна з основних проблем, що сьогодні стоїть перед людством, це забезпечення населення земної кулі харчовими продуктами. Проблема продовольства є сьогодні однією з найгостріших сучасних проблем людства. Будучи найважливішим чинником екології навколишнього середовища, харчування з самого початку і до самого кінця життя людини впливає на його організм. Правильне харчування забезпечує нормальний розвиток дітей, сприяє профілактиці захворювань, продовженню життя і створює умови для адекватної адаптації людини до навколишнього природного середовища. За прогнозами вчених до кінця нинішнього століття число людей, що живуть на землі, може збільшитися вдвічі. Яким чином будуть добувати собі їжу люди у майбутньому, якщо вже сьогодні ряд країн і регіонів голодує?

Ціллю продовольчої безпеки кожної держави є надійне забезпечення всього населення основними видами продовольства за рахунок виробництва продуктів харчування в такій кількості і якості, які необхідні для життєдіяльності людини при обов'язковій умові фізичної та економічної

доступності та максимально можливого рівні незалежність від зовнішніх джерел надходження продовольства. Можливість досягнення і підтримання фізичної та економічної доступності для кожного громадянина безпечних і якісних харчових продуктів в обсягах та асортименті, які відповідають раціональним нормам споживання основних харчових продуктів, необхідних для активного і здорового способу життя, дає державі впевненість у високому рівні національної безпеки в цілому та продовольчої безпеки зокрема.

У рейтингу складеному The Economist Intelligence Unit Україна зайняла 44 місце серед 105 інших країн за доступністю для населення та якістю харчових продуктів [3]. Україна отримала 58,4 бали з 100 можливих. Для ранжирування експерти обрали індекс "упевненості в їжі": тобто, коли люди в будь-який час мають фізичний, соціальний та економічний доступ до достатньої і поживної їжі, що відповідає їх дієтичним потребам для здорового та активного життя.

Основними показниками індексу "впевненості в їжі" стали: доступність (витрати сім'ї на споживання їжі порівняно з іншими витратами), наявність (достатня пропозиція, постачання їжі в середньому на день), якість та безпечність продуктів (дотримання харчових стандартів) [3]. Можна сказати, що це не поганий результат, оскільки Україна випередила такі країни, як Таїланд, Болгарія, Перу, Казахстан, Азербайджан, Таджикистан. Але, звичайно до ідеалу ще далеко, особливо зважаючи на те, що після України в рейтингу ідуть в основному країни Африки.

Основні принципи продовольчої безпеки: самозабезпечення, збалансованість, фізична достатність, якість, економічна доступність та екологічність не можуть діяти відокремлено один від одного, і лише у комплексі дають синергетичний ефект. Принцип збалансованості має в цьому випадку подвійне значення. З одного боку згідно з принципом збалансованості харчування людини має бути забезпечене надходженням в організм основних харчових речовин (білків, жирів, вуглеводів) в строгому співвідношенні. З іншого боку можна говорити про збалансованість між собою самих принципів

продовольчої безпеки, тобто підтримання оптимального співвідношення функціонування цих принципів.

Продовольча безпека населення характеризується збалансованістю харчового раціону особистості, на яку безпосередньо впливає фізична доступність продовольства, рівень доходів населення, що забезпечує економічну доступність продовольства і якість продовольства. При цьому баланс між цими принципами продовольчої безпеки забезпечується за рахунок ряду необхідних і достатніх кількісних та якісних відповідностей.

Що ж включає в себе поняття «баланс»? Баланс – це співвідношення взаємопов'язаних показників якої небудь діяльності, процесу [2], а збалансований, тобто той, який має паритетне співвідношення між чимось [2].

Розглядаючи продовольчу безпеку з точки зору постійно діючого механізму, можна стверджувати, що баланс в продовольчій безпеці являє собою гармонійне розташування або відношення взаємозв'язаних частин або елементів в цілому. При цьому під збалансованістю мається на увазі доведення цих частини до правильного співвідношення.

Збалансованість, а отже паритет двох або більше сторін, взаємопов'язаних по будь яким параметрам в розрізі забезпечення продовольчої безпеки включає в себе рівність та рівноцінність двох або більше цілей, факторів, принципів або засобів. Тобто рівність та рівноцінність таких принципів продовольчої безпеки як якість, економічна доступність, фізична достатність, збалансованість, екологічність, самозабезпеченість. При цьому ці принципи не можуть бути взаємовиключними, не компенсуються і не скасовуються один одним в результаті стабільності, збалансованості та не змінності системи.

Продовольча безпека, як будь який інший живий організм прагне до балансу, пристосовуючись до змін в навколишнім середовищі, в наслідок чого реагує навіть на мінімальні відхилення параметрів, які можуть вивести її з рівноваги. При зміні стану одного з параметрів система прагне до відтворення та збереження балансу.

Баланс передбачає здійснення правильних дій в залежності від склавшихся обставин та визначає внутрішню і зовнішню гармонію. Баланс і

гармонія можуть проявлятися в циклічності і регулярності будь-яких процесів. Крім цього для збалансованості і ефективності забезпечення продовольчої безпеки мають братися до уваги час та обставини, тобто практичність, а саме практичні дії в потрібний час і в потрібному місці, які в свою чергу знову ж таки забезпечуватимуть баланс.

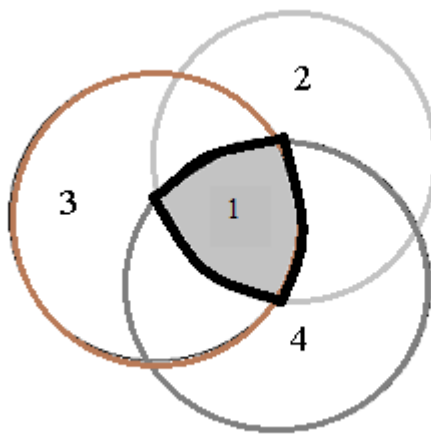
Продовольчу безпеку країни можна вважати збалансованою, якщо всі принципи її забезпечення реалізовано на достатньому для кожного з них рівні. При цьому рівень реалізації кожного з принципів має задовольняти населення країни. Також треба зважати на існування синергетичного ефекту від взаємодії принципів забезпечення продовольчої безпеки. Але, якщо, хоча б один з принципів не реалізовано достатньою для нього мірою, то і синергетичний ефект суттєво зменшується або взагалі зникає.

Загальним принципом досягнення балансу продовольчої безпеки можна вважати приведення до гармонійного стану всіх принципів забезпечення продовольчої безпеки. Якщо ми намагаємось привести в гармонійний стан кожен принцип окремо, то результату досягти практично неможливо. Саме така проблема існує в Україні. Мається на увазі, що збалансувавши один з принципів і забувши на деякий час про інші, ціле залишається не гармонійним. Через ряд вагомих та впливових факторів, таких як стан економіки України та її аграрного сектору, менталітет населення, світові тенденції та інше, питання забезпечення балансу продовольчої безпеки не вирішується комплексно. Тому що не існує всесторонньої взаємодії між спеціалістами різних напрямків. Кожен з них намагається удосконалити свою діяльність відокремлено від інших. І синергетичний ефект, який мав би виникнути від ефективної взаємодії кожного з принципів продовольчої безпеки також зникає.

Тому необхідно використовувати інший підхід. Найкращим способом було б знайти яке – небудь правило або цінність, універсальне рішення. Тоді всі принципи забезпечення продовольчої безпеки можна було б гармонізувати згідно до одного, універсального правила.

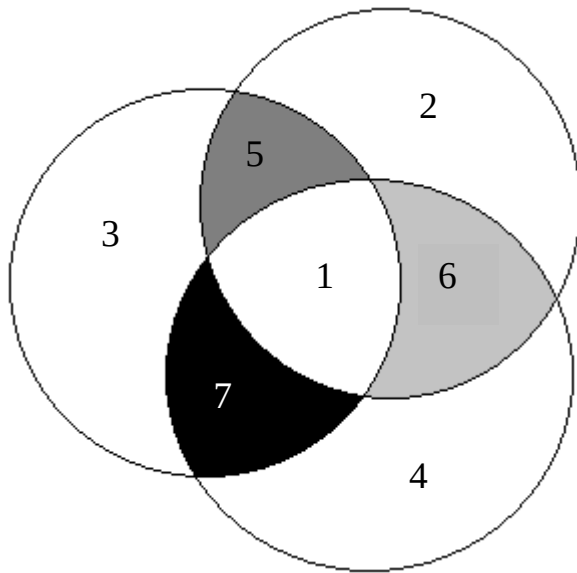
При забезпеченні продовольчої безпеки населення, збалансованість харчового раціону особистості слід розглядати як багатогранне поняття. З

одного боку збалансованість є принципом продовольчої безпеки, який не може існувати окремо від інших. Він є складовою частиною кожного з інших принципів і входить до їх складу повністю (наприклад: збалансованість якості продовольчої безпеки, збалансованість економічної доступності, збалансованість фізичної достатності і т. д.) (рис. 1). А з іншого боку збалансованість виступає, як загальнооб'єднуючий фактор між іншими принципами (наприклад: збалансованість якості і фізичної доступності, якості і економічної достатності, фізичної доступності та економічної достатності і т. д.) (рис. 2).

- 1 – Збалансованість, як принцип продовольчої безпеки;
- 2 – Якість, як принцип продовольчої безпеки;
- 3 – Економічна доступність;
- 4 – Фізична достатність.

Рис. 1. Збалансованість, як складова частина принципів продовольчої безпеки (складено автором)

- 1 – Збалансованість, як принцип продовольчої безпеки;
2 – Якість, як принцип продовольчої безпеки;
3 – Економічна доступність;
4 – Фізична достатність;
5 – Збалансованість між якістю та економічною доступністю;
6 – Збалансованість між якістю та фізичною достатністю;
7 – Збалансованість між економічною доступністю та фізичною достатністю.

Рис. 2. Взаємозв'язок між принципами продовольчої безпеки (складено автором)

Збалансоване харчування ґрунтується на тому, що їжа складається з різних харчових речовин: жирів, білків, вуглеводів, вітамінів, жирних кислот, мінеральних солей, мікроелементів тощо. Особливе значення мають незамінні речовини, які в організмі людини не утворюються, а потрапляють у нього з продуктами харчування.

Людство часто не дотримується збалансованого високоякісного харчування і віддає перевагу рафінованій та легкій їжі, збідненій на вітаміни. Для малозабезпечених верств населення характерний одноманітний харчовий раціон, тому окремо слід згадати про вітаміни.

Таким чином, принцип збалансованості передбачає споживання високоякісних продуктів харчування в достатній для ведення активного й

здорового життя кількості, з відповідним вмістом макро-, та мікроелементів для раціонального харчування.

Фізична доступність продовольства передбачає наявність продуктів харчування в країні в будь-яку пору року в потрібному асортименті. Також фізична достатність продовольства передбачає безперервне його надходження у місця споживання в обсягах, що відповідають платоспроможному попиту та фізіологічним нормам.

Економічна доступність продовольства тобто доступ до продовольчих ресурсів всіх верств населення за рахунок наявного платоспроможного попиту характеризується рівнем доходу (незалежно від соціального статусу і місця проживання) громадянина, який дозволяє придбати продукти харчування. Визначальним фактором економічної доступності продовольства є рівень економічного та соціального розвитку суспільства країни.

Якість передбачає забезпечення такої сукупності властивостей продукції, яку обумовлюють її придатність, задовольнити певні потреби відповідно до призначення. Реалізується через досягнення повноцінного рівня харчування населення за рахунок споживання високоякісних продуктів харчування.

Фактичне споживання продуктів харчування населенням має бути збалансованим і якісним. В іншому разі не буде досягнута головна мета продовольчої безпеки - здоров'я населення і поліпшення генофонду нації.

Раціональним слід вважати таке харчування, яке забезпечує організму нормальну життєздатність, високий рівень працездатності, опір несприятливим факторам навколишнього середовища, максимальну довготривалість активного життя.

Отже, пропонується розглядати продовольчу безпеку з точки зору аналізу принципів її забезпечення та взаємозв'язку між ними.

Список використані літератури:

1. Глобальная стратегия ВОЗ в области рациона питания, физической активности и здоровья (Утверждена Всемирной ассамблеей здоровья. Резолюция 57.17 от 22 мая 2004 г.) //Врач. № 7, Москва. 2004. С. 21 – 22.
2. Ожегов С И Толковый словарь русского языка / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова. -

1949, 22-е издание, 1990; с 1992.

3. The Economist Intelligence Unit: [Электронный ресурс] – Режим доступа:
www.economist.com